

Er is meer dan goede cijfers voor wiskunde en talen

Het is natuurlijk fantastisch wanneer een leerling gemiddeld een acht staat voor alle vakken. Maar hoe goed is die leerling in de omgang met anderen? En wat maakt je gelukkiger in het leven: hoge cijfers of goede sociale vaardigheden?

Hoe je hierover ook mag denken, voor scholen is het tegenwoordig verplicht om - naast de traditionele vakken - aandacht te besteden aan sociale competentie. Dat is lastig voor docenten want vooral in het voortgezet onderwijs is er nog veel onduidelijkheid over hoe je dit vorm geeft. Wat houdt sociale competentie eigenlijk in en hoe leer je leerlingen sociaal competent te zijn? De inspectie ziet erop toe dat scholen planmatig werken aan de sociale competentie van hun leerlingen. Dat is nogal wat! Om gestructureerd te werken aan de ontwikkeling van een competentie is het wenselijk te kunnen beschikken over een meetinstrument met praktisch lesmateriaal. Maar voordat gemeten kan worden of iemand sociaal competent is, moet het begrip sociale competentie geconcretiseerd worden. Iemand is sociaal competent wanneer hij goed met anderen kan omgaan, zonder dat hij zichzelf wegcijfert. Hij houdt dus rekening met de wensen van anderen, maar houdt ook zijn eigen belangen voor ogen.

Gedragscategorieën

Voor het basisonderwijs bestond er al een instrument om het sociaal competente gedrag van leerlingen in kaart te brengen, de SCOL, een observatielijst voor sociale competentie. Dit instrument is inmiddels geschikt gemaakt voor gebruik in het voortgezet onderwijs. Met de SCOL kan het gedrag van leerlingen niet alleen gemeten, maar ook gevolgd worden.

Met de SCOL scoort de docent hoe vaak een leerling zich in verschillende situaties sociaal competent gedraagt. Aan de hand van 26 items geeft de docent aan of de leerling bepaald gedrag 'nooit', 'zelden', 'soms', 'geregeld' of 'vaak' laat zien. Hij bepaalt dit door een leerling te observeren, maar gebruikt ook de kennis die hij al heeft van de leerling. Het invullen van de SCOL kost per leerling ongeveer vijf minuten. Wanneer de docent alles heeft ingevuld, wordt er per leerling een overzicht gegeven waaraan de docent kan zien welke leerlingen hoger of lager dan gemiddeld scoren in een groep. Doordat de docent de lijst twee keer per jaar invult, wordt ook de ontwikkeling van een leerling gedurende zijn schooltijd zichtbaar.

In de SCOL is sociale competentie onderverdeeld in acht gedragscategorieën. Met behulp van deze onderverdeling is te zien welk aspect van sociale competentie de leerling wel of niet beheerst. De docent kan zijn aandacht richten op één van de acht aspecten en hoeft dus niet het omvangrijke begrip sociale competentie in één keer te behandelen.

Oefenen

Na het afnemen van de SCOL weet de docent dus waar leerlingen moeite mee hebben. Maar hoe kun je vervolgens gedrag met elkaar oefenen? In elk geval niet door de leerlingen met hun neus in de boeken te laten duiken. Het is effectiever om leerlingen te laten deelnemen aan situaties waarin een beroep wordt gedaan op het betreffende gedrag.

Om de docent hiermee te helpen, zijn bij elke gedragscategorie van de SCOL interactieve lessen ontwikkeld in de vorm van projecten. Tijdens zo'n project denken leerlingen eerst met elkaar na over de desbetreffende categorie, om vervolgens in groepjes een activiteit uit te voeren waarin ze het geleerde in praktijk kunnen brengen. De projecten zijn bestemd voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs.

Marlene de Groot van Accent Praktijkonderwijs is één van de docenten die

Het is voor leerlingen prettig om te horen dat bijna iedereen het lastig vindt zich te presenteren.

zo'n project uitprobeerde. Nadat zij de SCOL had afgenomen, kwam zij tot de conclusie dat veel leerlingen moeite hadden zichzelf te presenteren. Ze is dan ook aan de slag gegaan met het project dat hoort bij *Jezelf presenteren*. Tijdens dit project oefenen leerlingen in de vorm van een debat verschillende onderdelen van jezelf presenteren. Marlene de Groot: "Om het debat voor hen interessant te maken heb ik wat stukjes op tv laten zien waarin mensen met elkaar in debat gaan. De onderwerpen van het debat heb ik aangepast, zodat ze dicht bij de belevingswereld van mijn leerlingen liggen. Zo heb ik de stellingen 'Ieder kind verplicht mee op schoolkamp' en 'De pauze moet worden afgeschaft' gebruikt. Leerlingen vonden het heel leuk om ermee bezig te zijn. Dat het woord 'debat' wel moeilijk klinkt, was voor hen geen probleem. Ze vonden dat juist wel interessant!"

Aanpassen

Om de projecten te kunnen gebruiken in zowel praktijkonderwijs als vwo, moeten het niveau en soms ook de duur van het project worden aangepast. Om docenten hierbij te ondersteunen, zijn de projecten voorzien van een aantal suggesties voor differentiatie. Marlene de Groot: "Ik had een paar

De acht gedragscategorieën van sociale competentie

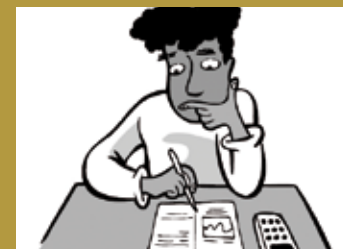
Ervaringen delen
Deelt de leerling met anderen wat hem bezighoudt, zowel de positieve als de negatieve ervaringen? Heeft hij plezier met andere leerlingen?

Aardig doen
Benadert de leerling andere leerlingen op een positieve manier en draagt hij zorg voor anderen?

Samen werken en doen
Kan de leerling met anderen iets tot stand brengen: overleggen, afspraken maken en ideeën inbrengen?

Een taak uitvoeren
Hoe gaat de leerling om met opdrachten? Denk hierbij niet alleen aan schoolse taken, maar ook aan andere taken, zoals het huishouden, huiswerk maken of materiaal opruimen.

Een keuze maken
Gaat de leerling impulsief te werk? Blijft hij bij een beslissing? Hoe gemakkelijk hakt hij een knoop door? In hoeverre beslist hij zelf en in hoeverre laat hij zich leiden door anderen?

Jezelf presenteren
Hoe beweegt de leerling zich onder de mensen; hoe gemakkelijk maakt hij zich kenbaar?

Opkomen voor jezelf
Hoe gaat de leerling om met weerstand? Kan hij voor zichzelf zorgen? Vraagt hij op tijd om hulp?

Omggaan met ruzie
Kan de leerling een verschil van mening of een belangentegenstelling oplossen, zonder dat het leidt tot een knallende ruzie?

leerlingen die niet durfden te praten en zelfs niet hardop durfden te lezen in de klas. Door in klassengesprekken van andere leerlingen te horen hoe zij zichzelf presenteren en door tips aan hen te vragen, begrepen deze leerlingen dat het voor andere leerlingen ook moeilijk is, maar dat zij het tóch doen. Niet dat zij zich nu voluit laten gelden, maar het was voor hen prettig te horen dat bijna iedereen het lastig vindt zich te presenteren. Alles bij elkaar maakt dat de drempel voor deze leerlingen iets lager. Het proces nam behoorlijk wat tijd in beslag, zeker doordat ik een vertaalslag moest maken naar het niveau van de leerlingen en veel herhaling heb ingebouwd. Dat hebben mijn leerlingen nodig en ik vind dat veel belangrijker dan dat ik alles volgens schema doe. Al met al vonden de leerlingen en ik het heel leuk om deze lessen te doen!"

De SCOL en de bijbehorende projecten helpen docenten aan de slag te gaan. De SCOL brengt de sociale competentie van leerlingen snel in kaart. Vervolgens kan de docent ontbrekende vaardigheden meteen met de leerlingen oefenen door gebruik te maken van de projecten. Want de beste manier om deze vaardigheden te verwerven, is om het gewoon te dóen!

SCOL is ontwikkeld door de CED-Groep. Informatie Mar Noordgraaf, (010) 407 15 99.